

Úskalí práce, moci a bohatství

Jak žít (*carpe diem*) a o co usilovat, aby to nebylo marné (*určeno ke zmaru*).

Hřích oslepil lidskou duši, která se v iluzích pachtí a stoupá vzhůru po hlavách druhých. Až příliš pozdě pak objeví marnost svého počínání.

KAZATEL 4 - HONBA ZA ILUZÍ MAJETKU

JAN ASSZONYI

ÚSKALÍ PRÁCE, MOCI A BOHATSTVÍ

JAK ŽÍT DNEM (CARPE DIEM) - O CO USILOVAT, ABY TO NEBYLO MARNÉ

| Kazatel 4 | L 12,15-21 |

Čtení L 12,15-21

A řekl jim: "**Mějte se na pozoru před každou chamtivostí, neboť i když člověk má nadbytek, není jeho život zajištěn tím, co má.**"

16 Pak jim pověděl toto podobenství: "**Jednomu bohatému člověku se na polích hojně urodilo.** 17 Uvažoval o tom, a říkal si: 'Co budu dělat, když nemám kam složit svou úrodu?' 18 Pak si řekl: 'Tohle udělám: Zbořím stodoly, postavím větší a tam shromáždím všechno své obilí i ostatní zásoby' 19 a řekl si: 'Teď máš velké zásoby na mnoho let; klidně si žij, jez, pij, buď veselé mysli.'

20 Ale Bůh mu řekl: 'Blázne! Ještě této noci si vyžádají tvoji duši, a čím bude to, co jsi nashromáždil?' 21 Tak je to s tím, kdo si hromadí poklady a není bohatý před Bohem."

Čtení Bible – Kazatel 4

1 Znovu jsem pohleděl na všechnen útisk, který se pod sluncem děje. Hle, slzy utiskovaných, a oni jsou bez utěšitele, jejich utiskovatelé mají v rukou moc, a oni jsou bez utěšitele.

2 Vychvaloval jsem mrtvé, kteří dávno zemřeli, více nežli živé, kteří ještě žijí. 3 Ale nad oboje líp je na tom ten, kdo ještě není a nevidí zlo, které se pod sluncem děje.

4 Viděl jsem též všechno pachtění i vše, co prospěšného se koná, a jak přitom jeden na druhého žárlí. Také to je pomíjivost a honba za větrem. 5 Hlupák skládá ruce v klín a užírá se (dosl: „jí své maso“). 6 Lepší na dlaň odpočinku než hrstě plné pachtění a honby za větrem. 7 A znovu jsem pohleděl, jak všechno pod sluncem je pomíjivé.

8 Někdo je sám a nikoho nemá, ani syna ani bratra, a všechno jeho pachtění nebere konce, jeho oko se bohatství nenasytí. "Pro koho se pachtím a sám se připravuji o pohodlí?" Také to je pomíjivost a úmorná lopota.

9 Lépe dvěma než jednomu, mají dobrou mzdu ze svého pachtění. 10 Upadne-li jeden, druh jej zvedne. Běda samotnému, který upadne; pak nemá nikoho, kdo by ho zvedl.

11 Také leží-li dva pospolu, je jim teplo; jak se má však zahrát jeden?

12 Přepadnou-li jednoho, postaví se proti nim oba. A nit trojitá se teprv nepřetrhne!

13 Lepší nuzný moudrý chlapec než starý král, ale hloupý, který nedovede přijmout poučení.

14 Vyšel z vězení a stal se králem, narodil se jako chudšas a došel království.

(B21 „Bývalý vězeň se může stát králem, rozený král zase chudákem.“)

15 Shledal jsem, že všichni živí, ti, kdo chodí pod sluncem, byli při tom druhém, při chlapci, jenž nastoupil po něm. 16 Nesčetný byl všechen lid, jemuž byl v čele, ale radovat se z něho nebude už příští pokolení. Věru i to je pomíjivost a honba za větrem.

17 Dej si pozor na každý krok, když jdeš do Božího domu. Pohotovější buď k slyšení než k přinášení obětí jak hlupáci; ti ani nevědí, že činí něco zlého.

Pěvecký sbor – Kde víra klíč

Kázání

Uvedení

Starozákonní knize Kazatel někteří interpreti v dějinách vyčítali, že na jedné straně kritizuje nespravedlnost a útisk, ale neříká, jak to dát do pořádku. Jenom odhaluje problém. Moudrý kazatel ovšem přinejmenším tušil, že nejde dát obecnou, praktickou či nějak zjednodušenou odpověď (návod či náповědu) na otázku řešení problémů světa. Kazatel neměl v kapse připraven systém: „Jak na to.“

A myslím, že můžeme povědět, že to nevádí. Už jenom samotným sledováním a syrově pravdivým popisem vede k uvědomění toho, co máme tendenci ze svého života vytěšňovat a staví nás na cestu hledání toho, co

je při vědomí lidské pomíjivosti skutečně podstatné. Kazatel staví na světlo to, co sami nemáme odvahu na světlo postavit. Dost možná proto, že bychom totiž museli své sledování podrobit přemýšlení, a na to přece uprostřed běhu života nemáme čas. Přemýšlet nad pomíjivostí života se nikomu nechce - práce, povinnosti a zábava nám pomáhají držet nepřijemné otázky související s „bytím člověkem“ v hlubinách duše.

Už zbývá možná jenom kazatelna (či nějaká ta přednášková síň), z níž zazní znepokojující odhalení křehkosti života, smyslu lidského konání, a to tváří v tvář vlastní pomíjivosti.

A tak se i dnes chceme připojit ke sledováním učitele moudrosti - starozákonního Kazatele. Co viděl ve své době on a co vidíme ve své době na pozadí jeho pozorování my? Jakkoli nám Kazatel nedává návody na život, přece jenom k něčemu došel a cosi zcela určitě naznačuje. Nechme se ale nejprve unést jeho sledováním života, jak je představen ve 4. kapitole.

Jeho sledování volně navazuje na minulou kapitolu v tom, že jeho povzbuzení k využití dne - povzbuzení k biblickému *carpe diem* - naráží na neschopnost užít si každý den alespoň v nějaké radosti. Ve čtvrté kapitole odhaluje určité jevy, o nichž přemýšlí.

(1) Pachtění (práce) a *Útisk - život na úkor druhých*

(2) Pachtění (práce) a *Závist* a žárlivost - *touha předběhnout druhé*

(3) Pachtění (práce) a *Samota* - obětované vztahy

(4) Falešná (marná) *jistota* - král, který si nenechá poradit: žít v naslouchání lidem, ne samolibosti

Falešná (marná) *zbožnost* - opatrnost v chrámě: žít v naslouchání Bohu, spíš než v obětování Bohu

Kazatelovo sledování – Úskalí práce, moci a bohatství „Co činí pachtění ještě pachtivějším a marnějším“

(1) Je zdrojem útisku: *Útisk, utiskovatelé, utištění a utěšitelé – život na úkor druhých*

Jako první sleduje Kazatel útisk:

Znovu jsem pohleděl na všecken útisk, který se pod sluncem děje. Hle, slzy utiskovaných, a oni jsou bez utěšitele, jejich utiskovatelé mají v rukou moc, a oni jsou bez utěšitele. (4,1)

Je-li opravdu autorem knihy Kazatel král Šalomoun, pak už jenom to, že je *to právě král, který vidí* (!) útisk, utiskované a utiskovatele, je podstatné. Vždyť jestli někdo opravdu má tendenci přehlížet (či nevnímat) bídu, pak je to král: ten, kdo mám moc a bohatství! Tak je tomu dodnes. Jsou mnozí, kteří ve svém bohatství a moci nevidí útisk a nespravedlnost.

Kazatel nám říká, že *není možné toto přehlížet či nevidět* - a my jsme na tom dodnes stejně (i když my nemusíme vidět ani při sledování utrpení v TV v přímém přenosu). Není možné si ve svém bezpečí nepřipustit bolest nad skutečností útisku - ať už je nám blíž anebo dál. Nemůžeme se zavřít za dveře a dělat, že není. Dodnes jsou zde utiskovatelé a utištění, kteří nemají (a hledají) utěšitele (zastánce)!

Jakkoli o tom Kazatel výslovně nemluví, naznačí v dalších verších *zdroj útisku*. Je jím *bohatství a moc* - zneužitě bohatství a zneužitá moc. Cesta k moci a bohatství často vede *skrze způsoby, které jsou na úkor druhých*, jejich dobra. A zdá se, že právě tato cesta bývá kratší, přímější.

Pro Kazatele je to skutečně vážný problém. Skutečnost útisku ho vede ke slovům o tom, že nejenže jsou na tom lépe již mrtví než trpící (tedy ti, co to mají již za sebou), nýbrž že úplně nejlíp na tom jsou ti, co se ještě nenarodili. Ti se totiž nemusejí dívat na zlo, jež je pod nebem. Tyto výroky chtějí ukázat na vážnost problému.

Můžeme v tomto smyslu uvažovat *o cestě* za majetkem a mocí *a právě* majetku a moci. Pro Kazatele je vůbec (ona jaksi přirozená) touha po majetku a moci problematická. Jednak proto, že sama nepřináší pokoj a štěstí, jak bychom čekali, ale - a to asi především - často vede po hlavách bližních. Ani cesta k moci a majetku, ani správa majetku a moci (to, když už v této pozici někdo je) nesmí být na úkor dobra druhých. Nesmí se stát zdrojem útisku. Je to totiž navýsost sobecké.

[Pozn: Majetek a moc v Božích očích nejsou hodnoty protibožské. Jen, Hospodin sám chce být architektem lidské velikosti. Je to on, kdo

někomu dává tolik, a jinému za tolik hřiven! Jde o to neuchvacovat nic pro sebe - žádným způsobem, a pak v moci jednat s ohledem na druhé.]

Tak tomu ovšem vždy bylo i je. Kazatel před námi tuto skutečnost odhaluje. Co my na to? Dosti záleží na tom, v jaké pozici se nalzáme. Skutečnost útisku před námi otvírá marnost honby za majetkem a mocí na úkor druhých. Staví před nás utiskované a jejich potřebu utěšitelů a zastánců - ano, v posledu je Utěšitelem sám Bůh, ale neměli bychom to říkat příliš brzy, protože by to mohla být dosti zbožná výmluva. Lidské slzy potřebují lidské ruce s kapesníky, zkrátka lidské zastání.

Evangelijní příběh o člověku, kterému se urodilo (viz dnešní první čtení) pak docela pěkně rozvíjí situaci, v níž jsme těmi, kdo byli obdarováni. Otázkou je, jak a k čemu využijeme to, co jsme přijali.

(2) Je zdrojem závisti: Závist a žárlivost – touha

Vedle útisku zmiňuje Kazatel další skutečnost, kterou označí pomíjivostí a honbou za větrem: *závist a žárlivost*.

Viděl jsem též všechno pachtění i vše, co prospěšného se koná, a jak přitom jeden na druhého žárlí. Také to je pomíjivost a honba za větrem. 5 Hlupák skládá ruce v klín a užírá se. 6 Lepší na dlaň odpočinku (pokoje mysli – „nachat“) než hrstě plné pachtění a honby za větrem. (4,4-5)

Závist - *postoj vycházející z pohledu na to, co má druhý a já ne* - bývá hnacím motorem lidského jednání. Na světě se koná i ledacos dobrého a prospěšného (jedno z mála Kazatelových pozitivních sledování života). Jen i to bývá zdrojem závisti a žárlivosti, a to do té míry, že se lidé šírají. Je to zvláštní, jak v sobě máme zakotveno vyrovnat se druhým, a pokud možno je předběhnout. Jak lehce se dáme strhnout závistí! Charakteristickým rysem závisti je přitom ztráta pokoje - člověk nemá pokoj, pokud nedostane to, co si umanol. Proto Kazatel vysloví moudrost: „Lepší je na dlaň odpočinku (pokoje mysli), než dvě dlaně pachtění.“

Nemám odvahu povědět, nakolik je závist - tento navýsost skrytý motiv lidského jednání - častá. Myslím ale, že je možno povědět, že každý z nás se nějak vyrovnává s pohledem na druhé - čeho jim bylo dopřáno (kolik

hřiven jim bylo dáno, a nám ne). Srovnáváme se. Kazatel řekne, že činy motivované závistí a žárlivostí jsou honba za větrem.

Kdybychom chtěli závisti a žárlivostí postavit *pozitivní protiklad*, pak se jistě ocitneme u Božích slov mluvících o spokojenosti a hledání toho, jaký úděl a dary připravil Bůh mně. Jakou cestu má pro mě? Jak žít - užívat dne - abychom naše přítomnost nebyl šířána závistí? To je otázka, která stojí před každým člověkem. Závist a žárlivost ničí přítomnost.

Proč? Jistě i proto, že činy motivované závistí a žárlivostí nás činí dosti slepými, působí násilí a třetí jev, který sleduje Kazatel: Osamocenost.

(3) Přináší samotu: Samota – obětované vztahy pro práci a hodnota společenství

Třetí jev, kterého si všímá Kazatel, je osamocenost.

8 Někdo je sám a nikoho nemá, ani syna ani bratra, a všechno jeho pachtění nebere konce, jeho oko se bohatství nenasytí. "Pro koho se pachtím a sám se připravuji o pohodlí?" Také to je pomíjivost a úmorná lopota.

*9 Lépe dvěma než jednomu, **mají dobrou mzdu** ze svého pachtění.*

*10 **Upadne-li jeden**, druh jej zvedne. Běda samotnému, který upadne; pak nemá nikoho, kdo by ho zvedl.*

*11 **Také leží-li dva pospolu**, je jim teplo; jak se má však zahřát jeden?*

*12 **Přepadnou-li jednoho**, postaví se proti nim oba. A nit trojitá se teprv nepřetrhne!
(4,8-12)*

Kazatel tady naráží na to, že *pro samou práci (pachtění) člověk zapomene na pěstování vztahů*. Jak bláhové je obětovat vztahy pro práci. Vždyť pro koho bude výsledek práce, když je člověk sám? Kolik lidí se dřelo - například pro své děti, a ty to pak odmítly. Zjištění, že moje úsilí nejenže nenasytí mne samotného, ale ani nikoho jiného, je hrozné!

Jednou z věcí, která k lidské práci patří, je jistě sebenaplnění a obživa. Jen je potřeba dodat, že se nesmí zapomenout na vztahy. Necháme-li se pohltit prací - ať už z jakýchkoli motivů: prospěšných i nedobrych (závist) - a odložíme-li (obětujeme pro ni) vztahy, pak tím sejeme zrno

osamocení, které jednou vyroste a dozraje a my budeme žnout jeho ovoce. Často v době, kdy už nebývá jednoduché vztahy navazovat.

Docela podrobně - významně podrobně - Kazatel popisuje užitek společenství (dvou, ale platí to pro vztahy obecně). Jak důležité (neocenitelné) je mít toho, s kým mohu užívat plody své práce! Jak dobré je mít pomoc jeden v druhém, když je jeden slabý. Jak dobré je zpříjemňovat si život!

Je škoda, pokud pro samé pachtění člověk zapomene na vztahy. A proto je lepší málo ve společenství, než mnoho o samotě. Lépe je dvěma než jednomu. Bohatství a moc nestojí za obětování vztahů!

Myslím, že se dá povědět, že nám Kazatel takto radí žít každý den s tím, že naše vztahy - naši bližní - mají větší cenu, než naše práce; že naše práce má cenu jenom do té míry, pokud nebourá naše vztahy.

Ke třem úskalím, které souvisejí s lidskou prací (útlak, závist a samota), přidává Kazatel [sledování dvou falešných jistot](#). Mají společného jmenovatele, jímž je [naslouchání](#).

(4) Dává pocit falešné sebejistoty: Falešná sebejistota a falešná zbožnost

Falešná sebejistota – neochota naslouchat lidem

Nejprve je zmíněn starý král, který přestal poslouchat své rádce.

4,13 Lepší nuzný moudrý chlapec než starý král, ale hloupý, který nedovede přijmout poučení. 14 Vyšel z vězení a stal se králem, narodil se jako chudáš a došel království. (B21 „Bývalý vězeň se může stát králem, rozený král zase chudákem.“)

Text (příklad), který zmiňuje Kazatel je dosti nejasný, ale jedno je z něj patrné. I starý a bohatý král se může stát bláznem a nakonec zchudnout - to když si ve své samolibosti a falešné sebejistotě, kterou podporuje jeho bohatství a moc, začne myslet, že má patent na vše a nepotřebuje poradit. To nuzný chlapec obdařený moudrostí je lepší! Moudrost je přitom v textu vysvětlena jako ochota k naslouchání. Stáří automaticky neznamená patent na moudrost! U mladých se čeká, že budou naslouchat, ale Kazatel totéž předpokládá u starých! Naslouchání je znamením moudrosti pro život každého dne.

Falešná zbožnost – neochota naslouchat Bohu

A naslouchání je také tím posledním, čím je uzavřena čtvrtá kapitola. Týká se naslouchání Pánu Bohu. V jistém slova smyslu je to vlastně to nejdůležitější na závěr!

17 Dej si pozor na každý krok, když jdeš do Božího domu. Pohotovější buď k slyšení než k přinášení obětí jak hlupáci; ti ani nevědí, že činí něco zlého.

Ono je totiž v jistém slova smyslu jednodušší přinést nějakou oběť s tím „mít Boha vyřízeného“, než si pokorně sednout, vystavit se jemu a naslouchat jeho hlasu. Vedle falešné sebejistoty existuje i falešná (marná) zbožnost. To je ta, v níž raději Pánu Bohu sem tam něco dáme, zvláště když na to máme, než abychom mu stále naslouchali a nechali se jím korigovat a vést.

Když nad tím člověk tak přemýšlí, tak zjistí, že omyl falešné zbožnosti je úplně stejně „zlý“ (tak to říká Kazatel), jako některé naše oběti pro bližní, pokud jim nenasloucháme. I oběť Boha a bližního může být zlá!

Závěrečné shrnutí

Kazatelův popis obrazu jeho přítomnosti je zrcadlem i naší přítomnosti. Ukazuje nám, co naši přítomnosti ničí a činí ji marnou. Na druhé straně nám ale svým popisem ukazuje na hodnoty, na které stojí za to se soustředit. Jak tedy žít biblické *carpe diem*? ***Hledejme v naší přítomnosti hodnoty, které...***

- ***...nebudou zdrojem útisku a slz;*** naopak smíme vnímat posláni být utěšiteli a zastánci utiskovaných, protože takový je náš pán.
- ***...nebudou vycházet ze závisti a žárlivosti*** plynoucí ze srovnávání s druhými. Náš život ovšem nemusí být závod, kde jenom první bere vavřín. My ze života závod a soutěž děláme, a je otázkou, jestli a do jaké míry je to dobře. My jsme povoláni ke spokojenosti a pokoji. Musíme počítat s tím, že se závistí a tendencí předbíhat druhé budeme bojovat. Vyhlížejme Boží dary pro sebe, ony přijdou v pravý čas.

- *...podporují především vztahy.* Vztahy je možné zanedbávat (zvláště ty nejbližší), ale moudrý člověk na ně dbá a pěstuje si pro ně cit. Ví, že mají větší cenu než práce, postavení a moc.
- *...vychází z pečlivého naslouchání a soustředí se na něj:* naslouchání Bohu a druhým lidem. Ochota naslouchat a přijímat rady je znamením pokory a moudrosti.

1 Korintským 13,2-4 A kdybych měl proroctví a znal všechna tajemství a měl všechno poznání, a kdybych měl veškerou víru, takže bych přemísťoval hory, ale lásku bych neměl, nic nejsem. 3 A kdybych dal pro nasycení chudých všechn svůj majetek a kdybych vydal své tělo k spálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje. 4 Lásku je trpělivá, dobrotivá, láska nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá.



Jan Asszonyi